

Отже, професійно компетентною визнається така робота спеціаліста, в якій професійна діяльність здійснюється на достатньо високому рівні, досягаються відчутні результати праці, реалізується особистісний потенціал. При цьому компетентність фахівця визначається співвідношенням у реальній діяльності його професійних знань і вмінь з одного боку, та професійних позицій, психологічних якостей – з іншого. Структура ж професійної компетентності майбутнього економіста повинна враховувати такі компоненти, які в поєднанні дають можливість фахівцю розуміння різноманітних навчальних і життєвих ситуацій, умінь практичного використання набутих знань та, відповідно, усвідомлення необхідності самовдосконалення наявного особистісного рівня.

Список використаних джерел:

1. Батурина Р.В. Общенаучная компетенция как основа профессиональной компетентности экономиста / Р.В. Батурина // Международный научно-исследовательский журнал [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://research-journal.org/featured/obshhenauchnaya-kompetenciya-kak-osnova-p/>
2. Вишпольська В.Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин / В.Ф. Вишпольська // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – № 1. – С. 57-61.
3. Власюк В. Професійно-термінологічна компетентність як складова професійної підготовки майбутніх економістів / В. Власюк // I Всеукраїнська конференція молодих учених і студентів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ito.vspu.net/>
4. Лисак О.Б. Формування компетентностей майбутнього фахівця-економіста / О.Б. Лисак [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/lisak-ob-formuvannya-kompetentnostey-maybutnogo-fahivtsya-ekonomista/>
5. Чепорова Г.Е. Определение и классификация специальных дисциплин как основы формирования профессиональной компетентности будущих экономистов / Г.Е. Чепорова // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия: Экономика и управление. – 2011. – Т. 24 (63). – № 2 – С. 192-203.

Стахів М.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Модернізація освіти, поява в ній нових наукових парадигм і трансформацій потребує глибокого осмислення нашого суспільного буття в контексті педагогічної освіти, підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в нових умовах.

У системі професійної підготовки вчителів початкових класів важливу роль відіграє формування комунікативної компетентності педагогів. Адже сьогодні школі потрібен учитель, який уміє аналізувати лінгвометодичні явища, вести пошук шляхів демократизації, етнізації та оптимізації навчально-

виховного процесу, застосовувати ефективні методи і прийоми навчання, найраціональніші способи передачі знань, активізації мислительної діяльності школярів. Ці професійні якості майбутнього вчителя можна успішно виробляти передусім на заняттях з сучасної української мови та методики навчання української мови в початкових класах, запроваджуючи інтерактивні технології навчання, які сприяють не лише виробленню професійних методичних навичок, але і забезпечують формування мовленнєво компетентної особистості педагога. “Мовленнєвий розвиток є елементом формування духовної культури людини, що ушляхетнює її життя, збагачує сферу спілкування з іншими людьми. Водночас це важлива складова частина навчального процесу з опанування української мови” [3, с. 2]. Державний стандарт загальної середньої освіти головною метою навчання української мови висуває “формування особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами у різних формах, сферах і жанрах мовлення, тобто в забезпеченні належного рівня мовленнєвої компетенції учнів, що є однією з умов успішної соціалізації” [2, с. 19]. “Мовленнєва особистість – це людина, яку розглядаємо з точки зору її готовності виконувати мовленнєві дії. Мовленнєва особистість характеризується не лише тим, що вона знає про мову, а й тим, як вона може її використовувати” [1, с. 11].

У визначенні шляхів оптимізації навчального процесу щодо формування комунікативної компетентності педагогів належна увага приділяється у працях дослідників культури мовлення вчителя: О. Беляєв, А. Коваль, А. Токарська, М. Крупа, В. Пасинок, Л. Струганець та інші. Удосконалення методики розвитку мовленнєвих умінь учнів та студентів є наскрізним у роботах Т. Балагури, М. Вашуленка, І. Дацюка, Т. Донченко, Л. Мацько, В. Мельничайка, В. Олійник, О. Пономаріва, В. Тихоші, К. Плиско, М. Пентилюк, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Г. Шелехової та ін.

У формуванні теоретичних основ вироблення мовленнєвих навичок методика спирається на кращі здобутки народної педагогіки та психолого-педагогічні науки. Рекомендація психологів зважати на психологічну підготовку до навчання дітей певного віку загальноновизнана і вимагає від педагогів вмотивованого вибору методів і прийомів навчання. Так, у навчанні шестиліток практикуються різні педагогічні ситуації: навчання Барвінка, Незнайка, виправлення вчителя, який “помиляється”, рольові ігри тощо. Психологи підкреслюють, що саме у грі діти усвідомлюють свої навчальні здобутки і їх суспільну вартість. Тому одним із завдань вищої школи є навчити студентів проводити ці ігри, зокрема комунікативні. А саме: слід дедалі більше залучати дітей до оцінки комунікативного уміння: створювати ситуації, у яких учні не репродукують розказане чи прочитане вчителем, а створюють свої власні висловлювання. Як учитель зуміє це зробити, великою мірою залежить від його володіння словом – цим “фантастичним ключем самопізнання” (6, с. 160), від його комунікативної компетенції, вміння самовиражатися в процесі мовної професійно-педагогічної комунікації.

У процесі формування комунікативної компетентності центральне місце належить словесним методам (пояснення, розповідь, бесіда, лекція, семінар),

наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження), практичні методи (лабораторні, практичні, графічні, дослідні роботи, вправи).

До важливих аспектів, що сприяють виробленню комунікативних умінь, належить “використання всіх можливостей міжпредметних і внутрішньопродметних зв’язків, блокове вивчення окремих тем або розділів. Це дає змогу зберегти у такий спосіб час для практичної мовленнєвої діяльності студентів, зокрема комунікативного тренінгу” [5, с. 219]. Йому передують система пропедевтичних вправ, що виконуються у певній послідовності під час опрацювання лінгвістичної теми чи розділу і забезпечують комунікативну основу навчальної діяльності (аналітичні, конструктивні, передкомунікативні, комунікативні). Такі навчально-мовленнєві завдання, як робота з деформованим текстом, створення різного виду висловлювань, їх розгортання та згортання передбачають засвоєння мовних засобів, необхідних для процесу спілкування. Вони уточнюють функціональні особливості мовних явищ у визначеній комунікативній ситуації і забезпечують формування мовленнєвої компетентності, тобто системи мовленнєвих умінь: уміння вести діалог з дотриманням вимог українського мовленнєвого етикету, адекватно сприймати його на слух; уміння створювати письмові й усні монологічні висловлювання різних жанрів, стилів, типів мовлення.

Завдяки реалізації системних зв’язків мови, подібні вправи забезпечують роботу над мовним явищем як по “вертикалі” – від сприймання до вільного користування, так і по “горизонталі” – у зіставленні з іншими засобами, придатними для висловлення того ж змісту, але такі вправи не дають змоги враховувати всіх аспектів комунікативного процесу, зокрема психолінгвістичного. Цього можна досягти лише в ході проведення комунікативних тренінгів як різновиду заняття, а не як одиничну, хоч і часто практикувану, вправу. Тоді у полі зору студентів перебуває весь процес підготовки–створення–сприймання висловлювання. Роль викладача на цьому етапі полягає в уточненні зовнішніх факторів комунікації: середовище, наявність/відсутність третьої особи; кому, де, для кого, для чого?, тобто у визначенні комунікативної ситуації. Тренінгові заняття найдоцільніше проводити на етапі узагальнення та систематизації лінгвістичних знань.

Важлива роль в інтенсифікації навчального процесу належить міжпредметним зв’язкам, які виступають дидактичною умовою, що сприяє піднесенню рівня мовленнєвої культури студентів, поліпшенню якості знань, умінь і навичок, активізації пізнавальної діяльності студентів. Як зауважує М.Пентилюк, “реалізація міжпредметних зв’язків дає змогу економно і водночас інтенсивно використовувати час на уроках”(4, с. 39). Міжпредметні зв’язки педагогічна наука розглядає як невід’ємну передумову реалізації принципів системності й послідовності, які тісно пов’язані з іншими принципами (науковості, доступності, зв’язку навчання з життям, наочності тощо). Слід враховувати і використовувати всі три види міжпредметних зв’язків: понятійно-термінологічний, комунікативно-мовленнєвий і навчально-дидактичний. Понятійно-термінологічний зв’язок проявлявся на рівні тотожних і суміжних понять (ділова мова, основи мовної комунікації, іноземна мова).

Комунікативно-мовленнєвий – на рівні літературної норми вживання відповідних мовних засобів (українська література, українознавство, філософія, образотворче мистецтво, педагогіка). Навчально-дидактичний інтеграційний зв'язок полягає у використанні текстів інформаційного характеру інших дисциплін (основи наукових досліджень, українська література, ділова мова тощо) на уроках мови для ілюстрації мовленнєвих явищ при формуванні комунікативних умінь.

Серед основних прийомів, які забезпечують належний рівень розвитку комунікативних умінь і навичок – рольова гра, яка позитивно впливає на формування ділових якостей майбутнього фахівця-педагога. Алгоритм визначення цілей вивчення теми методом рольової гри включає в себе:

1) з окресленого програмою переліку знань, умінь і навичок визначаються ті, які стосуються окремої теми і які найбільш професійно значимі;

2) перелік коригується й уточнюється з урахуванням: а) матеріалу підручника; б) питань, які розглядатимуться на занятті; в) цілей самих студентів; г) можливостей студентів.

Для будь-якої рольової гри розробляється алгоритм, який включає: імітацію умов провадження мовної діяльності на уроці мови в початкових класах, моделювання типових активних ситуацій з метою вдосконалення навичок спілкування вчителя з учнями та педагогами і батьками, проблемний характер модельованої ситуації, структура і сценарій гри, обговорення деталей, реалізація цілей гри, розподіл ролей. Розробляючи сценарій рольової гри, проектується і її кінцевий результат: оволодіння студентом певними методичними прийомами навчання школярів мови та вироблення адекватної мовної поведінки в конкретній педагогічній ситуації.

Ефективність підготовки вчителя залежить від уміння викладача обрати метод чи прийом навчання в конкретних умовах для кожного заняття, застосувати оптимальні педагогічні технології, які б проектували кінцеві якості особистості студента, в тому числі і комунікативні – здатність взаємодіяти з іншими суб'єктами і з навколишнім світом.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання / М.С. Вашуленко // Початкова шк. – 2001. – № 1. – С. 11–15.
2. Державний стандарт загальної середньої освіти. Українська мова. Проект. // Дивослово. – 1997. – № 7. – С. 18-37.
3. Донченко Т. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема / Т. Донченко // Дивослово. – 2006. – № 5. – С. 2-5.
4. Пентиліук М. Міжпредметні зв'язки на уроках мови / М. Пентиліук // УМЛШ. – 1987. – № 5. – С. 36–45.
5. Стахів М. Комунікативний тренінг як засіб удосконалення мовленнєвих умінь студентів педагогічних коледжів / М.О. Стахів // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: Збірник наукових праць. – Вип. 2. – К.: НПУ, 2005. – С. 217-223.
6. Сухомлинський В.О. Слово про слово / В.О.Сухомлинський, – Вибр. тв. у 5 т. Т. 5. Статті. – К.: –Рад. школа, 1977. – 640 с.